

Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)

Eerste advies in opvolging van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg

- **Gevraagd door staatsecretaris voor energie en duurzame ontwikkeling Olivier Deleuze in een brief van 25 september 2002**
- **Vorbereid door de diverse werkgroepen van de Raad**
- **Goedgekeurd door de algemene vergadering van 15 oktober 2002 (zie bijlage 1)**
- **De originele taal van dit advies is het Nederlands**

Inhoud

1. Situering en samenvatting
2. Inleiding
3. Duurzame productie en consumptie / Bescherming en beheer van natuurlijke hulpbronnen
 - 3.1 Klimaatbeleid
 - 3.2 Milieu en gezondheid
 - 3.3 Productbeleid
 - 3.4 Bescherming en beheer van natuurlijke hulpbronnen
4. Internationale armoedebestrijding
5. Goed bestuur
 - 5.1 Duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de hele Belgische regering, parlement en administratie
 - 5.2 Participatie
 - 5.3 Partnerschappen
 - 5.4 Informatie en sensibilisatie
6. Duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de Europese Unie

Bijlagen

1. Aantal aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 15 oktober 2002
2. Vergaderingen ter voorbereiding van dit advies
3. Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies

1. Situering en samenvatting

- [1] Van 26 augustus tot 4 september 2002 vond in Johannesburg (Zuid-Afrika) de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling plaats. De top leidde tot twee types uitkomsten. Enerzijds een politieke verklaring (*Political Declaration*) gekoppeld aan een globaal actieplan (*Plan of Implementation*). Anderzijds de zogenaamde Type 2-resultaten: een lijst van - vooral internationale - partnerschappen tussen diverse maatschappelijke actoren die de uitvoering van Agenda 21 moeten bevorderen.
- [2] Met het oog op de voorbereiding van de Wereldtop organiseerde de FRDO twee symposia en gaf twee adviezen aan de federale overheid.
In juni 2001 vond het symposium 'Rio +10 in België: de kloof tussen verbintenissen en beleid' plaats. De hoofdaandacht ging hier naar een analyse van de belangrijkste hinderpalen voor duurzame ontwikkeling in België en naar de formulering van beleidsvoorstellen. In april 2002 vond het symposium 'Duurzame productie en consumptie: een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid' plaats. Dit symposium spitste zich vooral toe op het belang van partnerschappen voor duurzame ontwikkeling en er kwamen een aantal Belgische pilootprojecten aan bod die duurzame productie en consumptie kunnen bevorderen. De verslagen van deze symposia zijn te vinden op de website van de raad.
Het eerste advies ter voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg (2002A06) bestond uit 10 prioriteiten gericht aan de Belgische federale regering. Het tweede advies (2002A10) legde zich op vraag van premier Verhofstadt toe op de voorwaarden voor goede partnerschappen tussen diverse maatschappelijke actoren.
- [3] De raad besloot om in opvolging van de Wereldtop twee adviezen uit te brengen. Een eerste advies gericht op de korte termijn met maatregelen die de raad belangrijk vindt om nog deze legislatuur door de regering te worden gerealiseerd.
In het voorjaar zal de FRDO een tweede advies uitbrengen gericht op de uitvoering op middellange termijn door de Belgische regering van de internationale verbintenissen die in Johannesburg zijn aangegaan. Voor dit advies zal de raad zich ondermeer baseren op het tweede Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling.
Ondertussen maakte Staatssecretaris Deleuze een spoedadviesvraag over aan de raad. De staatssecretaris wenst het standpunt van de raad te kennen over de implementatie in België en Europa van de in Johannesburg aangegane engagementen en in het bijzonder over de versterking van de horizontale integratie van de economische, sociale en ecologische pijlers van duurzame ontwikkeling. Deze adviesvraag sluit aan bij het kortetermijn advies dat de raad voorbereidde.
De leden wensen te benadrukken dat de raad in zijn adviezen steeds streeft naar een evenwichtige integratie van de drie pijlers van duurzame ontwikkeling. Een belangrijke hefboom om deze integratie te bevorderen is de versterking van het federale institutionele kader duurzame ontwikkeling. De raad doet in dit advies een aantal specifieke voorstellen ter zake (zie punt 5.1 van dit advies).
- [4] Samenvatting
- De raad stelt enkele tientallen acties (in de tekst in het vet aangeduid) voor die op korte termijn kunnen bijdragen tot de uitvoering van het Actieplan van Johannesburg in België. Hij besteedt hierbij vooral aandacht aan acties die reeds werden voorzien in het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling en aan andere initiatieven waarover de regering reeds een principiële beslissing nam, maar die nog op uitvoering wachten. Concreet formuleert de raad voorstellen op een viertal terreinen.
- Op het vlak van duurzame productie en consumptie doet de raad aanbevelingen betreffende klimaatbeleid, milieu en gezondheid, productbeleid, duurzaam bosbeheer, watervoorziening en visserij. Inzake armoedebestrijding komen de thema's schuldenlast, internationale handel en *Clean Development Mechanisms* aan bod. Bij het hoofdstuk

over goed bestuur gaat de raad dieper in op duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de hele Belgische regering, parlement en administratie, participatie, partnerschappen, en informatie en sensibilisatie. In het laatste hoofdstuk concentreert de raad zich op duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de Europese Unie. In dit deel komen de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling, de integratie van de dimensie leefmilieu in de rapportering op de voorjaarsstop, het tienjarig programma ter bevordering van duurzame consumptie en productie en een commissaris voor duurzame ontwikkeling bij de Europese Commissie aan bod.

2. Inleiding

- [5] Voor velen beantwoorden de resultaten van de Wereldtop niet aan de verwachtingen. Het Actieplan formuleerde weinig concrete doelstellingen, er worden niet altijd duidelijk middelen vermeld om bepaalde doelstellingen te verwezenlijken, noch een timing. Toch zijn er ook een aantal positieve aspecten te noemen. Dankzij de Wereldtop is het begrip duurzame ontwikkeling meer tot de *mainstream* gaan behoren. Vandaag onderschrijven alle staats- en regeringsleiders duurzame ontwikkeling met haar drie pijlers, de economische, de ecologische en de sociale dimensie. Ook in de journalistieke verslaggeving vond het concept duurzame ontwikkeling ingang en er werd uitgebreid over de Top bericht.
- [6] De vertegenwoordigers van de raad hebben vastgesteld dat België bij de voorbereiding van Johannesburg en tijdens de onderhandelingen samen met een beperkt aantal andere lidstaten een voortrekkersrol heeft gespeeld binnen de EU-delegatie. De toespraak van de premier te Johannesburg kaderde in deze beleidslijn en wekte grote verwachtingen bij de raad. Binnen de Belgische delegatie zelf werden de principes van participatie consequent toegepast. Het functioneren van de delegatie werd gekenmerkt door openheid en transparantie. De raad drukt voor dit alles zijn waardering uit.
- [7] Na deze top is het werk echter niet afgelopen. Voor de effectieve uitvoering van de resultaten ligt de verantwoordelijkheid bij de nationale regeringen. Elk land heeft een primaire verantwoordelijkheid voor zijn eigen duurzame ontwikkeling, en de rol van het nationaal beleid en de nationale ontwikkelingsstrategieën kan niet overbenadrukt worden (zie §145 en 146 van het Actieplan). Zoals de raad reeds in haar eerste advies ter voorbereiding van de top stelde, bepaalt de mate waarin de regering haar eigen huiswerk maakt het gezag waarmee ze op het internationale forum grotere inspanningen van de Europese Unie en de Verenigde Naties kan bepleiten inzake het internationale beleid duurzame ontwikkeling.
- De huidige regering stelde duurzame ontwikkeling tot één van haar prioriteiten. Er werden al heel wat initiatieven genomen, toch heeft de regering nog werk om haar beleidsintenties ten uitvoer te brengen. Zo zijn er meerdere acties uit het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling die nog dienen te worden uitgevoerd of aangevat. Ook kan met de uitvoering van een aantal engagementen die in Johannesburg werden aangegaan reeds op korte termijn worden begonnen.
- De uitvoering van de aangegane engagementen in Johannesburg kan namelijk niet los worden gezien van andere regeringsmaatregelen ter bevordering van duurzame ontwikkeling. Daarom behandelt de raad in dit korte-termijnadvies een aantal concrete acties die nog deze legislatuur kunnen worden uitgevoerd. In het tweede advies op middellange termijn zal de raad ook andere aspecten diepgaander behandelen.
- [8] De raad zou het zeer waarderen indien het parlement in plenaire sessie aandacht zou besteden aan de opvolging van de Wereldtop in België. De raad hoopt dat zijn advies hierbij nuttig kan zijn.

3. Duurzame productie en consumptie / Bescherming en beheer van natuurlijke hulpbronnen

- [9] Het Actieplan bevat belangrijke objectieven voor een duurzame productie en consumptie (hoofdstuk III) en voor de bescherming en het beheer van natuurlijke hulpbronnen (hoofdstuk IV).

De raad vestigt er de aandacht op dat het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling heel wat voorstellen bevat die kunnen bijdragen tot het realiseren van deze objectieven. Hij verwijst ondermeer naar de maatregelen die werden voorzien in §614 tot 623 van het Federaal plan en dringt erop aan dat deze maatregelen uit het Plan, met name de aangekondigde studies, ook binnen de vooropgestelde termijn ten uitvoer worden gebracht.

3.1 Klimaatbeleid

- [10] Het Actieplan van Johannesburg bevestigt het engagement om het objectief van het VN-Raamverdrag inzake klimaatverandering in zake klimaatverandering te bereiken (zie §36). De uitvoering van het Kyoto-protocol vergt van ons land een grote inspanning.

- [11] België kan zich niet langer veroorloven kostbare tijd te verliezen inzake het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Het kader waarin die investeringen moeten gebeuren moet duidelijk zijn afgelijnd en voorzienbaar. Er moet een einde komen aan de huidige onzekerheid door de rol en de verantwoordelijkheid van de verschillende betrokken partijen precies te definiëren om het globale Belgische doel van **een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 7.5 %** ten opzichte van referentiejaar 1990 te halen. Het doorschuiven van de verantwoordelijkheid naar de volgende legislatuur leidt onvermijdelijk tot extra vertragingen in de implementatie van de inspanningen voor de uitstootreductie. Hierdoor worden de inspanningen nog zwaarder en extra duur.

- [12] De verbintenissen die de eerste minister in zijn uiteenzetting te Johannesburg is aangegaan, moeten voor het einde van de huidige legislatuur worden gekoppeld aan de concrete implementatie van een reeks maatregelen waarbij de federale overheid een cruciale gangmakerrol moet spelen:

- **Het implementeren van het samenwerkingsakkoord klimaat** en meer bepaald het oprichten van de nationale Klimaatcommissie.
- **Afwerken van een nationaal klimaatplan:** dit plan werd al in 1999 aangekondigd, maar komt niet uit de startblokken. Het document van maart 2002 kan als uitgangsbasis dienen, maar moet dringend worden aangevuld met becijferde doelstellingen. De nodige middelen voor de implementatie hadden in de begroting van 2003 moeten voorzien worden.
- **Afwerken van een nationaal mobiliteitsplan:** een dergelijk plan is, met het oog op de verwachte ontwikkelingen, meer dan ooit noodzakelijk.

- [13] Voor de uitvoering van deze plannen, moeten alle middelen worden ingezet: standaardisering en reglementering, fiscaal beleid, flexibiliteitsmechanismen, groene certificaten, onderhandelde overeenkomsten, en ook sensibilisatie- en opleidingsmaatregelen mogen niet ontbreken. Bij de implementering van die instrumenten moet rekening worden gehouden met het evenwicht van duurzame ontwikkeling en met de voorwaarden die in de FRDO adviezen voor bepaalde instrumenten werden gedefinieerd. Voor bepaalde van die instrumenten zijn immers diverse instanties bevoegd. Het is dan ook een absolute noodzaak dat ze op nationaal niveau, en meer in het bijzonder in het kader van de becijferde doelstellingen, worden geharmoniseerd en gecoördineerd. De overheid moet dringend een beleidsvisie ontwikkelen op de optimale combinatie van het gebruik van de verschillende instrumenten. De raad zal hierop terugkomen in haar middellange-termijn advies.

[14] Wat betreft een **energie/CO₂-belasting** vraagt de FRDO dat de Regering

- de verbintenissen die werden aangegaan in het Federaal plan voor Duurzame Ontwikkeling met betrekking tot paragraaf 404 en 622 naleeft, waarbij tegelijk rekening wordt gehouden met het FRDO advies van 19 oktober 1999 over de fiscaliteit in het kader van het klimaatbeleid.
- met het oog op een nationale coördinatie van de gebruikte instrumenten op federaal en gewestelijk niveau in het kader van het terugdringen van de uitstoot van de broeikasgassen met de Gewesten een efficiënte en constructieve samenwerking op touw zet.

3.2 Milieu en gezondheid

[15] Het is dringend nodig om ook de milieuoorzaken van gezondheidsproblemen aan te pakken (zie §46 van Actieplan). België heeft zich ten opzichte van de WHO-Europa verbonden om **een nationaal Milieu-Gezondheidsplan** op te stellen. Het kaderplan is momenteel in consultatiefase. De regering had aangekondigd dat het Plan in de loop van 2000 klaar zou zijn (zie FPDO §251). Hoewel er al heel wat voorbereidend werk is gedaan, is het plan nog niet geconcretiseerd. De FRDO vraagt dan ook dat het Plan voor het einde van de legislatuur wordt geconcretiseerd. Het Belgisch Nationaal Milieu-Gezondheidsplan moet de aanbevelingen van Johannesburg integreren. De FRDO zal hierover nog advies uitbrengen.

3.3 Productbeleid

[16] De FRDO vraagt dat de **procedure voor het totstandkomen van het richtplan Productbeleid en milieu** binnen deze legislatuur wordt afgerond en het richtplan zo snel mogelijk wordt goedgekeurd. Hierbij moet rekening worden gehouden met het advies van de raad over de *hoofdpijnen* van dit richtplan (advies 2002a07 van 18 juni 2002). In het najaar zal de raad een advies uitbrengen over het *voorontwerp* van richtplan. De hervorming van de federale ministeries (Copernicus) moet in het uittekenen van de nieuwe structuren rekening houden met de organisatienoden van een geïntegreerd productbeleid. De functie van de werkgroepen van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid -die de dossiers concreet overleggen tussen de gewesten en de federale overheid- moet worden gewaardeerd. Zoals reeds opgemerkt in zijn advies over de hoofdpijnen van dit richtplan, vindt de raad het essentieel dat er voldoende mensen en middelen worden ingezet om het richtplan te kunnen uitvoeren.

[17] De FRDO vraagt dat de overheid een inspanning levert om **de handhaving inzake productnormering te verbeteren**. Eveneens is een inspanning gewenst voor de tijdige omzetting van Europese richtlijnen.

[18] De FRDO wenst dat de administratieve **omzendbrief over de “duurzame aankopen”** wordt afgewerkt –zoals nader omschreven in §158 van het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling–, zodat alle federale overheidsadministraties conforme richtlijnen hebben om producten die milieuvriendelijk zijn en in menswaardige omstandigheden worden geproduceerd, te kunnen aankopen.

[19] De raad wenst de dringende goedkeuring van de KB's die nodig zijn om op basis van de wet van 27 februari 2002 het **sociaal label** op duurzame wijze in te voeren, en om dit label bij de burgers te promoten.

3.4 Bescherming en beheer van natuurlijke hulpbronnen

[20] In Johannesburg werd **duurzaam bosbeheer** erkend als een politieke prioriteit en werd beslist om inspanningen te leveren zodat er een aanzienlijke reductie van het biodiversiteitsverlies tegen 2010 gerealiseerd kan worden (zie Actieplan § 42). De FRDO

merkt op dat er tijdens de COP van de Biodiversiteitsconventie in Den Haag sterkere doelstellingen werden afgesproken. De Belgische overheid moet er bij haar eigen aankoopbeleid voor zorgen dat producten worden aangekocht die de mondiale biodiversiteit niet schaden en in lijn zijn met duurzaam bosbeheer. Dit kan door gebruik te maken van **gelabelde producten**.

- [21] De FRDO vraagt de regering het besluit toe te passen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 28 maart 2002 met betrekking tot de te nemen maatregelen om de illegale kap in de wereld een halt toe te roepen.
- [22] Op de Top van Johannesburg werd heel wat aandacht besteed aan de problematiek van de **watervoorziening** (zie Actieplan §24 tot 28). Er werden afspraken gemaakt om de nodige inspanningen te leveren om het gedeelte van de bevolking dat geen toegang heeft tot drinkwater, basissanitaire voorzieningen en drinkwaterzuivering ('*sanitation*') met de helft te verminderen. Om het algemene belang op de best mogelijke wijze te dienen vindt de FRDO dat het beleid inzake basisvoorzieningen, zoals watervoorziening, de verantwoordelijkheid van de overheid moet blijven (zie ook het tweede advies ter voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling, 2002A10F).
- [23] Een belangrijk resultaat van de top in Johannesburg is de internationale verbintenis om de **achteruitgang van het globale visbestand te stoppen** tegen uiterlijk 2015 (zie Actieplan, §30). De raad merkt op dat de tijdshorizon van 2015 wel ruim genomen is gezien de reeds kritieke situatie van de visbestanden op dit ogenblik. België moet alles in het werk stellen om deze achteruitgang van het visbestand vroeger te stoppen.
- [24] Voor België betekent dit dat een sterk standpunt binnen het Europese Visserijbeleid moet ingenomen worden. In het kader van de onderhandelingen omtrent de hervorming van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid van de Europese Unie, die eindigen in december 2002, kan steun worden verleend aan de Actieplannen, die met het oog op een duurzaam beheer en exploitatie van de visbestanden, door de Europese Commissie werden voorgesteld. Verder dient België in de onderhandelingen van Ramsar (Conventie van Ramsar over waterrijke natuurgebieden (*wetlands*), 1971) en CITES (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*, 1971) standpunten in de geest van het herstel van de visbestanden te verdedigen. De voorgestelde acties inzake het beheer van de visserijcapaciteit en de strijd tegen illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij kaderen binnen de Internationale Actieplannen van de FAO en kunnen een concreet antwoord vormen op de doelstelling om waar mogelijk niet later dan 2015 de uitgeputte visbestanden te herstellen.
- [25] De nationale strategie op het vlak van biodiversiteit die nu in de eindfase zit, biedt de regering de gelegenheid om alle sectoren, en niet enkel de milieusector, aan te sporen actief deel te nemen aan de instandhouding van de **biologische diversiteit**. De FRDO beklemtoont dat het hier om een bevoegdheidsoverschrijdende materie gaat waar zeer uitlopende politieke bevoegdheden bij betrokken zijn waaronder buitenlandse handel, visserij en landbouw.

4. Internationale armoedebestrijding

- [26] In Johannesburg heeft België gepleit voor een drastische verlaging van de schuldenlast van de armste landen. De FRDO vraagt de regering om voor een **aanzienlijke kwijtschelding van de schulden van de Minst Ontwikkelde Landen** te pleiten. Op de domeinen waar de Belgische overheid bevoegd is, kan zij hiermee reeds, na nauw overleg met alle betrokken maatschappelijke groepen, aanvangen.
- [27] Op de top van Monterrey over de Financiering van ontwikkeling heeft België zich ertoe verbonden om tegen 2010 0,7% van het BBP te reserveren voor **officiële ontwikkelingshulp** (ODA - Official development assistance). De raad meent bijgevolg dat een verhoging van minimaal 100 miljoen euro van de ODA had moeten voorzien zijn

in het budget 2003, zoals werd afgesproken in het groeipad dat de regering al in 2000 vooropstelde. Het had bovendien moeten gaan om echte bijkomende middelen, en niet om doorschuifoperaties van budgetposten ontwikkelingssamenwerking van andere departementen naar het budget van DGIS.

- [28] De FRDO verheugt zich over de beslissing van de regering om een wettelijk kader uit te werken waarin het engagement zit vervat om tegen 2010 de 0,7%norm te halen, en evenals de garantie dat ook na 2010 de 0,7% norm gehandhaafd blijft.
- [29] De eerste minister heeft in Johannesburg, in naam van België, gepleit voor de afschaffing van de exportsubsidies. De FRDO vraagt de Belgische overheid om er in de Landbouwrapport op aan te dringen van de komende evaluatie van het **landbouwbeleid** gebruik te maken om dit beleid **in een meer duurzame richting** te oriënteren. In overeenstemming met de principes van duurzame ontwikkeling moet het landbouwbeleid rekening houden met de economische belangen, maar ook met de belangen van de ontwikkelingslanden en met milieubelangen.
- [30] In het kader van het Nationaal Klimaatplan moet er een duidelijke visie tot stand komen over de plaats die zal gegeven worden in het Belgische beleid aan **Clean Development Mechanism** (CDM). België moet strenge criteria stellen aan de CDM projecten op basis van onder meer de aanbevelingen van de CBD (Conventie over biodiversiteit, 1992), de World Commission on Dams en op basis van de nieuwe oriëntatie van België inzake energiebeleid. De Raad verwijst naar zijn advies over de flexibiliteitsmechanismen uit 1999 (1999A10n) waarin de aanvaardingscriteria voor het *Clean Development Mechanism* worden gedefinieerd.

5. Goed bestuur

5.1 Duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de hele Belgische regering, parlement en administratie

- [31] Er dienen op verschillende niveaus maatregelen te worden genomen die leiden tot een versterking van het institutionele kader om vervolgens de samenhang, coördinatie en *monitoring* van het duurzaamheidsbeleid te verbeteren. (zie §121d van het Actieplan). Om de *monitoring* en evaluatie van het gevoerde beleid duurzame ontwikkeling te versterken, beschikken de regering en het parlement over drie types van rapporten om de uitvoering van het federale duurzaamheidsbeleid beter op te volgen. De raad beveelt aan om aan deze documenten meer aandacht te besteden:

- De **jaarlijkse rapporten** van de Interdepartementale commissie voor duurzame ontwikkeling (**ICDO**) en van de leden van de ICDO;
- Het **Federale rapport inzake duurzame ontwikkeling**. Het tweede rapport zal einde dit jaar verschijnen. De raad herhaalt nogmaals zijn vraag (zie het advies 2002A06, technische fiche in bijlage paragraaf 2.2) om voldoende aandacht te besteden aan de toegankelijkheid van het rapport. De raad zou het interessant vinden indien dit rapport een volledig en toegankelijk overzicht van de implementatie van het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling zou bevatten;
- Het **verslag dat de premier en de staatssecretaris voor duurzame ontwikkeling vroegen aan hun collega's** ter voorbereiding van de Top van Johannesburg. Daarin werd gevraagd een balans op te maken van de vooruitgang die werd geboekt binnen hun diensten en departementen op het vlak van duurzame ontwikkeling en om concrete voorbeelden te geven van genomen beslissingen voorzien in het Federaal plan voor duurzame ontwikkeling. De bedoeling was dat de ICDO hier eind juni 2002 een verslag van zou maken. Niet alle ministers blijken hierop te hebben gereageerd.

De raad vraagt dat alle ministers zouden antwoorden op deze vraag zodat deze opvolgingsnota op korte termijn kan worden afgewerkt en worden verwerkt in een syntheserapport dat publiek wordt gemaakt.

[32] Hoofdstuk 9 van het Actieplan beklemtoont het belang van **toegang tot informatie** (zie §119ter). Om het beleid duurzame ontwikkeling effectiever te maken is het volgens de raad dan ook belangrijk om meer middelen te voorzien voor de ontwikkeling van de volgende drie instrumenten:

- Een **duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB)**. Het jaarrapport van de ICDO stelt dat de werkgroep die zich zou moeten toeleggen op het ontwikkelen van de DOEB nog niet is kunnen samenkomen wegens een gebrek aan een grondige wetenschappelijke voorstudie. De raad pleit er dan ook voor op korte termijn de nodige middelen te voorzien om werk te maken van een dergelijke voorstudie.
- De FRDO vraagt dat het Federaal planbureau over de nodige middelen kan beschikken om blijvend jaarlijks '**groene rekeningen**' op te stellen. De huidige opstelling gebeurde in het kader van een pilootproject gesteund door de Europese Commissie. De FRDO pleit voor een langdurige financiering van dit initiatief.
- Geen enkele instantie of instelling is vandaag belast met de coördinatie van een **indicatorenlijst duurzame ontwikkeling**. De raad vraagt dat de regering op korte termijn een coördinerende instantie aanduidt. De raad denkt dat het Federaal Planbureau deze institutionele coördinatiefunctie voor zijn rekening kan nemen en de verantwoordelijkheid voor het produceren van indicatoren duurzame ontwikkeling kan dragen (zie advies van de raad betreffende indicatoren, 2002A03).

[33] Alle landen moeten onmiddellijke stappen zetten ten einde vooruitgang te boeken inzake het opmaken en uitwerken van nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling en hun uitvoering te beginnen vanaf 2005 (zie §145b van het Actieplan). Daarom zou het tweede Plan inzake duurzame ontwikkeling (in opvolging van het eerste Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling, 2000-2004) volgens de FRDO reeds een "nationale" strategie moeten zijn die een kader vormt voor de bestaande en toekomstige sectorale en gewestelijke beleidsplannen en deze op elkaar afstemt. De opmaak van een **nationale strategie** vergt dat nu reeds het overleg tussen de federale overheid en de gewesten en de gemeenschappen wordt opgestart betreffende het concept van zo'n strategie, de procedure voor de uitwerking ervan en de maatschappelijke consultatie over het voorontwerpplan. De raad verwijst in dit kader naar zijn voorstel voor de oprichting van een interministeriële conferentie duurzame ontwikkeling (zie advies 2002A06, §12). De FRDO zal in het voorjaar van 2003 een symposium organiseren over consultatie en participatie bij nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling.

[34] De *mainstreaming* van duurzame ontwikkeling vergt dat meer aandacht gaat naar de integratie van het beleid. Dit vergt een samenhangende en gecoördineerde benadering van institutionele kaders voor duurzame ontwikkeling (zie §145a van het Actieplan). In dat verband stelt de raad drie maatregelen voor:

- Alle regeringsleden zouden ervoor moeten zorgen dat zij in de **ICDO** effectief en door een afgevaardigde die over de nodige bevoegdheid beschikt, worden vertegenwoordigd.
- Er moet over worden gewaakt dat het **Ministerie van Buitenlandse Zaken** over de nodige middelen beschikt om zijn **coördinatiefunctie** in het kader van het Belgische internationaal beleid duurzame ontwikkeling te vervullen (zie §555 van het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling). Op die manier kan blijvend worden verzekerd dat de standpunten die België inzake duurzame ontwikkeling op het internationaal vlak vertolkt meer zijn dan de som van de delen.

- Het is voor de raad noodzakelijk **de taakverdeling tussen de ICDO en de Programmatorische Overheidsdienst (POD) duurzame ontwikkeling**, die weldra operationeel zou worden, uit te klaren.

5.2 Participatie

- [35] De Wereldtop beklemtoonde opnieuw het belang van participatie van alle *stakeholders* op alle niveaus. Het actieplan beveelt aan dat de effectieve betrokkenheid van de civiele maatschappij in de toepassing van Agenda 21 wordt verhoogd en dat op alle bestuurlijke niveaus meer transparantie en publieke participatie wordt georganiseerd (zie Actieplan §150).
De participatie van de *Major Groups* kreeg op VN-niveau reeds vorm binnen de CSD (Commission on Sustainable Development), o.a. in het kader van de *Multi-Stakeholder* dialoog. De raad stelt voor dat België een voorstel zou formuleren om **het betrekken van de Major Groups ook op een hoger niveau, namelijk binnen ECOSOC (Economic and Social Council)**, te concretiseren (zie Actieplan §126c).
- [36] De raad vindt dat de verschillende stadia van **de ratificatie in België van de Conventie van Aarhus** (participatie, toegang tot informatie en toegang tot justitie i.v.m. leefmilieu) moeten worden afgewerkt. Daarom zal België zich tot taak stellen de verschillende aspecten van de Conventie te vertalen in de verschillende regelgevingen, rekening houdend met de voorschriften van het voorstel van Europese richtlijn over de toegang van het publiek tot informatie over het leefmilieu die momenteel voorligt.
- [37] De Raad vraagt dat de regering **de partnerlanden van de ontwikkelingssamenwerking zou steunen bij het opzetten of uitwerken van duurzame ontwikkelingsraden**; evenals bij de ontwikkeling en de implementering van nationale strategieën op het vlak van duurzame ontwikkeling. Deze raden spelen dikwijls een actieve rol bij de uitwerking en het toezicht op de uitvoering van nationale strategieën duurzame ontwikkeling (zie §147 Actieplan).
- [38] In Johannesburg werd nogmaals bevestigd dat inheemse volken een vitale rol spelen in duurzame ontwikkeling. Daarom dient België het enige internationale instrument voor de rechten van de inheemse volken, **ILO-conventie 169**, zo spoedig mogelijk te ratificeren.

5.3 Partnerschappen

- [39] De **kwaliteit van de partnerschappen voor duurzame ontwikkeling**, in zoverre ze door een officiële instantie erkend zijn, hetzij nationaal, hetzij internationaal, moet bewaakt worden. De raad verwijst in dit verband naar zijn tweede advies ter voorbereiding van Johannesburg (2002A10) dat zich toespitste op partnerschappen en naar de guidelines voor partnerships die op Prepcom 4 in Bali werden opgesteld.

5.4 Informatie en sensibilisatie

- [40] In het kader van de raadpleging over het voorontwerp van het Federaal plan voor duurzame ontwikkeling heeft de regering een informatiesite voor het grote publiek opgezet: **Billy Globe**. De verantwoordelijkheid voor de website werd vervolgens aan de FRDO overgedragen zodat dit instrument met betrekking tot duurzame ontwikkeling kon bijdragen tot de sensibilisatie van het grote publiek en vooral van de jongeren. De raad waakt over het evenwicht tussen de standpunten van de verschillende aanwezige groepen.
Opdat heel de investering voor het herwerken, opnieuw opstarten en het onderhoud van de informatiesite niet de mist zou ingaan, vraagt de Raad de regering dat er tegen 2003 een structurele bijdrage wordt gevonden zodat **de permanente financiering van de website en de promotie ervan** niet op de helling komt te staan.

- [41] De uitvoering van het Actieplan van Johannesburg veronderstelt een grotere internationale solidariteit en een wijziging van de productie- en consumptiepatronen van overheden, bedrijven en consumenten. Om dit langdurig proces van sociale verandering te doen slagen is het nodig dat de overheid regelmatig met de bevolking communiceert over het belang van duurzame ontwikkeling. De raad stelt voor dat **een ge vulgariseerde versie van het Actieplan** op grote schaal wordt verspreid. Uit een enquête naar het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in België die de FRDO recent liet uitvoeren blijkt immers dat dit draagvlak de laatste drie jaar wel is verdiept maar niet is verbreed. Daarom pleit de raad ervoor dat niet alleen de staatssecretaris voor duurzame ontwikkeling maar alle betrokken ministers en in de eerste plaats de premier regelmatig met de bevolking zouden communiceren over beleidsmaatregelen om het Actieplan in al zijn dimensies te realiseren.
- [42] Er bestaat nood aan **capaciteitsopbouw binnen de maatschappij** om te participeren aan de uitwerking van het beleid duurzame ontwikkeling, en om de implementatie ervan binnen de eigen organisatie en samenwerkingverbanden (partnerschappen) op te zetten. De raad vraagt dat de regering hiervoor subsidies zou voorzien. Hij verwijst naar zijn advies over de aanpassing van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling (30 november 2000) waarin reeds werd gepleit voor de toekenning van toelagen voor projecten van animatie- en informatie-activiteiten in verband met het Federaal plan duurzame ontwikkeling en met de wet duurzame ontwikkeling in het algemeen.
- [43] **Sensibilisatiecampagnes** moeten worden gefinancierd om het grote publiek ervan bewust te maken dat het de hoogste tijd is om het consumptiegedrag aan te passen en om de bedrijven te sensibiliseren voor nieuwe duurzame productiemethoden evenals voor bepaalde acties inzake internationale solidariteit en armoedebestrijding.
- [44] De raad steunt de bezorgdheden die aan de basis liggen van voorstellen van verschillende ministers betreffende reclame, gericht op het beter rekening houden met de objectieven van duurzame ontwikkeling. **Er moet bijzondere aandacht besteed worden aan het respect voor de menselijke waardigheid en aan het respect voor de milieuregelgevingen in de reclamevoorstellen.**

6. Duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de Europese Unie

- [45] Volgens het Actieplan (zie §141) moeten regionale en subregionale instellingen ook effectief streven naar de implementatie van Agenda 21 en van de resultaten van de Wereldtop op regionaal en subregionaal niveau. België zou er dan ook bij de Europese Unie moeten op aandringen om op korte termijn volgende maatregelen te nemen:
- De **EU-strategie voor duurzame ontwikkeling (Göteborg 2001) integraal toegepast en er beter over communiceren;**
 - **Op de voorjaarsstop de dimensie leefmilieu (naast de economische en sociale dimensie) toevoegen aan de rapportering,** zoals beslist in Göteborg. Dit engagement werd op de Top van staats- en regeringsleiders van Barcelona (maart 2002) niet nageleefd. België moet erop toekijken dat dit op de Top van Brussel (onder Grieks voorzitterschap) (maart 2003) wel het geval zal zijn. Ook de externe dimensie van de strategie duurzame ontwikkeling moet hier worden meegenomen;
 - Een voortrekkersrol spelen in het nemen van de nodige initiatieven voor het opstellen van een **tienjarig programma ter versnelling van de omschakeling naar duurzame consumptie en productie** (zie §14 van het Actieplan). Daarbij is ondermeer belangrijk het standpunt te verdedigen dat naast economische ook sociale en ecologische criteria kunnen worden opgenomen in het lastenboek van

openbare aanbestedingen . Daarom zal België zich toeleveren op de wijziging van de richtlijn betreffende de toewijzingscriteria van openbare aanbestedingen.

- Duurzame ontwikkeling als aandachtspunt nemen van alle Europese Ministerraden. Meer bepaald moeten de Ministerraden voor sociale zaken en volksgezondheid ten volle worden betrokken bij het uitwerken van de sociale aspecten van het Actieplan van Johannesburg en zou er een **Commissaris duurzame ontwikkeling** moeten komen binnen de Europese Commissie die ook de implementatie van de Johannesburg-engagementen zou coördineren.

Bijlagen

Bijlage 1. Aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 15 oktober 2002

de 4 voor- en ondervoorzitters

T. Rombouts, A. Bodson, A. Panneels, R. Verheyen

4 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming

V. Kochuyt (Birdlife Belgium), R. Moreau (Greenpeace Belgium), T. Snoy (Inter-Environnement Wallonie, IEW), S. Van Hauwermeiren (Bond Beter Leefmilieu, BBL)

4 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking

B. Bode (Broederlijk Delen), S. Englebienne (Oxfam-Solidarité), G. Fremout (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO), H. Verleyen (11.11.11)

de 2 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen

C. Rousseau (Centre de Recherche et d'Information des Organisations des Consommateurs, CRIOC), P. Van Cappellen (Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties, OIVO)

3 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties (*)

I. Dekelper (Le Syndicat Libéral, CGSLB), B. Melckmans (Fédération Générale du Travail de Belgique, FGTB), A. Wilmart (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC)

4 van de 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties

C. Bosch (Federatie Voedingsindustrie, FEVIA), I. Chaput (Fédération des Entreprises de Belgique, FEB), C. Klein (Federatie van de Chemische Industrie van België, Fedichem), P. Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO)

de 2 vertegenwoordigers van de energieproducenten

H. De Buck (Electrabel), D. Rigaux (Samenwerkende vennootschap voor Productie van Electriciteit, SPE)

4 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus

L. Hens (Vrije Universiteit Brussel, VUB), L. Lavrysen (Universiteit Gent, UG), J.-P. van Ypersele (Université Catholique de Louvain, UCL), H. Verschure (Katholieke Universiteit Leuven, KU Leuven)

Totaal: 27 van de 38 stemgerechtigde leden (*)

(*) momenteel moeten de werknemersorganisaties nog 2 vertegenwoordigers voordragen

Bijlage 2. Vergaderingen ter voorbereiding van dit advies

Werkgroep	Vergaderdata
Duurzaamheidsstrategieën	18 september, 1 en 8 oktober 2002
Energie en klimaat	23 september 2002
Internationale betrekkingen	26 september, 2 oktober 2002
Productnormen	23 en 30 september, 7 oktober 2002
Sensibilisatie en communicatie	25 september 2002

Bijlage 3. Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies

Stemgerechtigde leden van de Raad en hun vertegenwoordigers

E. Borgo (BBL), B. Bode (Broederlijk Delen), J. Bosman (KWIA), A. Cremers (VODO), F. Douvere (UG), B. Fremault (VBO), P. Degand (Fedichem), E. De Wandeler (VBO), E. D'leteren (ULB), G. Fremout (VODO), M. Gérard (CSC), B. Gloire (Oxfam-Solidarité), J.-P. Jacobs (FEB), C. Klein (Fedichem), D. Knapen (BBL), V. Kochuyt (Natuurpunt - Birdlife), L. Lavrysen (UG) - voorzitter van de werkgroep productnormen, G. Lejeune (WWF), B. Melckmans (FGTB), D. Misonne (FUSL) - ondervoorzitster werkgroep productnormen, R. Moreau (Greenpeace), M. Osterreith (ULB), A. Panneels (FGTB) - vice-voorzitster van de FRDO, D. Pevenage (Fedichem), B. Philippe (Fedichem), M. Poznanski (CSA), E. Quintana (Centre National de Coopération au Développement, CNCD), L. Rijnhout (VODO), C. Rousseau (CRIOC) - ondervoorzitster van de werkgroep sensibilisatie en communicatie, T. Snoy (EIW) - voorzitter werkgroep sensibilisatie en communicatie, K. Taschner (Inter-Environnement Bruxelles), L. Van Geyt (11.11.11), S. Van Hauwermeiren (BBL), J.-P. Van Ypersele (UCL) - voorzitter van de werkgroep energie en klimaat, S. Vis (IEW), H. Verleyen (11.11.11), H. Verschure (KUL) - voorzitter werkgroep internationale betrekkingen, H. Vos (UG), G. Wallenborn (ULB), A. Wilmart (CSC)

Niet-stemgerechtigde leden en hun vertegenwoordigers

L. Bas (Aminal – Administratie milieu-, natuur-, land- en waterbeheer, Vlaamse gemeenschap), H. Daelman (Administratie buitenlands beleid - Ministerie van de Vlaamse gemeenschap), J.-R. Drèze (Attaché-raadgever premier Verhofstadt), C. Ferdinand (Administratie Energie, afdeling duurzame ontwikkeling), M.-I. Noti (Cel duurzame mobiliteit), J. Reynaers (ICDO)

Wetenschappelijke raadgevers en uitgenodigde experts

J. Cech (Ecomanager), P. Dhondt (IPS), N. Gouzée (Federaal Planbureau), M.-P. Kestemont (UCL) - voorzitster van de werkgroep Duurzaamheidsstrategieën, J. Miller (BEE) - ondervoorzitster van de werkgroep Duurzaamheidsstrategieën, M. Pallemmaerts (adjunct-kabinetschef staatssecretaris Deleuze)

Secretariaat

M. Depoortere, J. De Smedt, S. Hugelier, N. Maelfait, C. Mertens, K. Saqui